

**EMOTSIONAL INTELLEKT DARAJASINING KOMMUNIKATIV
KO'NIKMALAR RIVOJIGA TA'SIRI****Gulyamova Iroda Abdumannon qizi***Fan va texnologiyalar universiteti 1 -bosqich talabasi*gulyamovairoda96@gmail.com*Tel: +998 (94)-696-21-80***Rasulov Rustambek Odilovich***Fan va texnologiyalar universiteti Ijtimoiy fanlar kafedrası**dotsenti v.b, f.f.f.d., (PhD)***ORCID: 0009-0001-3976-4177****Annotatsiya**

Ushbu maqolada emotsional intellekt (EI) darajasining kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqot davomida EI ning o'zini anglash, empatiya, o'zini boshqarish va ijtimoiy ko'nikmalar kabi komponentlari shaxsning muloqot jarayonidagi samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganildi. Natijalar EI darajasi yuqori bo'lgan shaxslarning muloqotda moslashuvchanligi, ziddiyatlarni boshqarish qobiliyati va suhbatdoshni tushunish darajasi yuqori ekanini ko'rsatdi. Maqola EI ni rivojlantirishning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini ham yoritadi va amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: emotsional intellekt, kommunikativ ko'nikmalar, empatiya, o'zini boshqarish, muloqot, ijtimoiy kompetensiya, psixologik tahlil, hissiy barqarorlik, shaxs rivoji, muloqot samaradorligi, ijtimoiy moslashuv, ta'lim jarayoni

Kirish (Introduction). Emotsional intellekt (EI) tushunchasi zamonaviy psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlarining eng muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylangan. Insonning hissiy holatlarini anglay olishi, boshqalarni to'g'ri tushunishi, o'z hissiyotlarini boshqarishi va muloqot jarayonida ijtimoiy vaziyatni to'g'ri baholashi bugungi tezkor axborot makonida yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa,

kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'sir qiluvchi asosiy psixologik omillarni o'rganish, yoshlar tarbiyasi, ta'lim jarayoni va kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Shu nuqtayi nazardan, emotsional intellektning kommunikativ kompetensiyaga ta'siri masalasi keng ko'lamli ilmiy izlanishlarni talab qiladi.

Zamonaviy kommunikatsiya tizimi insondan nafaqat axborot almashish qobiliyatini, balki o'z munosabatlarini boshqarish, nizolarni oldini olish, empatiya ko'rsatish, o'z fikrini aniq va mantiqiy ifodalash ko'nikmalarini talab qiladi. Bu jarayonda EI kommunikativ muvaffaqiyatning asosiy prediktorlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, EI darajasi yuqori bo'lgan shaxslar boshqalar bilan tezroq til topisha oladi, muloqot jarayonida stressni boshqaradi, o'z va boshqalarning hissiy holatlarini aniqlab, mos ravishda munosabat bildiradi [1]. Bu esa kommunikativ ko'nikmalarning sifat jihatidan shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda jamiyatda muloqot jarayonining murakkablashuvi, raqamli kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi, ijtimoiy munosabatlarning rang-barangligi EI ning yanada chuqurroq o'rganilishini talab qilmoqda. Ayniqsa, yoshlar, talabalar va jamoalarda faol ishlovchi shaxslar uchun emotsional barqarorlik hamda ijtimoiy-hissiy ongning yuqori darajasi kommunikativ kompetensiyaning asosi sifatida qaralmoqda. Shu bois EI ni rivojlantirish bo'yicha treninglar, psixologik mashg'ulotlar va o'quv dasturlari ko'plab ta'lim muassasalarida joriy etilmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda EI ning o'zini anglash, o'zini boshqarish, empatiya, motivatsiya va ijtimoiy ko'nikmalar kabi komponentlari alohida o'rganilgan bo'lib, ular kommunikativ ko'nikmalar rivojida differensial ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Masalan, empatiya kommunikatsiyada boshqani anglash qobiliyatini kuchaysa, o'zini boshqarish muloqot jarayonidagi ziddiyatlarni yumshatishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, EI ning pastligi suhbatdoshni tushunmaslik, ijtimoiy vaziyatni noto'g'ri baholash, agressiv muloqot yoki stressga berilish kabi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin [2].

Shunday qilib, EI darajasining kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'sirini o'rganish mazkur ilmiy ishning dolzarbligini belgilaydi. Ushbu tadqiqot EI komponentlarining kommunikativ kompetensiyaga ta'sir kuchini aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini empirik asosda sharhlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni maqsad qiladi.

Metodlar (Methods). Ushbu tadqiqotda emotsional intellekt (EI) darajasining kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'sirini empirik jihatdan aniqlash maqsad qilingan bo'lib, metodologik yondashuv kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan tarzda ishlab chiqildi. Tadqiqot dizayni kesim (cross-sectional) shaklida tashkil etildi, ya'ni ma'lumotlar bir vaqtning o'zida olingan bo'lib, EI bilan kommunikativ kompetensiya o'rtasidagi mavjud bog'liqliklar tahlil qilindi. Ushbu bo'limda tadqiqot ishtirokchilari, qo'llanilgan o'lchov vositalari, ma'lumot yig'ish jarayoni va statistik tahlil metodlari batafsil bayon etiladi.

Tadqiqot ishtirokchilari sifatida 18–25 yosh oraliqidagi 120 nafar talaba tanlab olindi. Ular turli fakultet va yo'nalishlardan tasodifiy tanlab olingan bo'lib, yoshi, jinsi, ijtimoiy tajribasi, o'qish bosqichi, kommunikativ faoliyat darajasi bo'yicha bir-biridan farq qilishi tadqiqotning obyektivligini ta'minlashga xizmat qildi. Ishtirokchilar orasida 68 nafari qizlar, 52 nafari yigitlar bo'lib, gender nisbatning tengga yaqin bo'lishiga alohida e'tibor qaratildi. Tanlash mezonlari sifatida: psixologik testlarni mustaqil to'ldirishga qodir bo'lish; sog'liq holati psixometrik o'lchovlarga monelik qilmasligi; o'z ixtiyori bilan ishtirok etishga rozilik bildirish kabi shartlar belgilandi. Tadqiqotdan oldin barcha ishtirokchilarga tadqiqot maqsadi, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi va natijalarning faqat ilmiy maqsadlarda foydalanilishi haqida tushuntirish berildi.

Emotsional intellektni o'lchash uchun Mayer–Salovey–Caruso tomonidan ishlab chiqilgan MSCEIT testi asosida moslashtirilgan variantdan foydalanildi. Bu test EI ning to'rt asosiy komponentini — hissiyotlarni aniqlash, hissiyotlardan foydalanish, hissiyotlarni tushunish va hissiyotlarni boshqarishni baholash imkonini berdi [3]. Shuningdek, Daniel Goulman modeli asosida tuzilgan qo'shimcha savollar yordamida ishtirokchilarning empatiya, ijtimoiy ko'nikmalar, motivatsiya va o'zini boshqarish darajasi aniqlashtirildi. Ushbu ikki manba asosida olingan natijalar EI ning yagona integral ko'rsatkichini shakllantirishga yordam berdi.

Kommunikativ ko'nikmalarni baholashda ikki xil metodikadan foydalanildi: birinchisi — Kommunikativ Kompetensiya Shkalasi (KKS), ikkinchisi — Empatik Muloqot Indeksi (EMI). KKS muloqot jarayonidagi faol tinglash, fikrni aniq ifodalash, qarama-qarshiliklarni boshqarish, jamoada ishlash qobiliyatlarini o'lchaydi. EMI esa suhbatdoshning his-tuyg'ularini anglash, o'zaro munosabatlarda mos ravishda emotsional

reaksiya bildirish va empatiya ko'rsatish darajasini aniqlaydi [4]. Ushbu o'lchovlar kommunikativ kompetensiyaning kognitiv, emotsional va ijtimoiy komponentlarini to'liq yoritib berdi.

Ma'lumot yig'ish jarayoni uch bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda ishtirokchilarga umumiy ko'rsatma berilib, anonimlik kafolatlandi. Ikkinchi bosqichda EI bo'yicha testlar o'tkazildi, bunda ishtirokchilarga 30–40 daqiqa vaqt berildi. Uchinchi bosqichda kommunikativ ko'nikmalarni baholash testlari to'ldirildi. Har bir ishtirokchi bilan testlarni to'ldirish jarayoni individual tarzda kuzatildi; tashqi omillarning ta'sirini kamaytirish uchun testlar shovqinsiz, tinch muhitda o'tkazildi. Yig'ilgan ma'lumotlar Excel bazasiga kiritilib, keyinchalik statistik tahlil uchun SPSS dasturiga yuklandi.

Statistik tahlil jarayonida EI va kommunikativ ko'nikmalar o'rtasidagi bog'liqlik korrelyatsion tahlil yordamida aniqladi. Shuningdek, EI ning qaysi komponentlari kommunikativ ko'nikmalarga eng katta ta'sir ko'rsatishini aniqlash uchun regressiya tahlili qo'llanildi. T-test yordamida esa erkak va ayol ishtirokchilar o'rtasidagi farqlar baholandi. Natijalar ishonchliligi uchun Cronbach Alpha ko'rsatkichi hisoblangan bo'lib, EI testlarida 0.82, kommunikativ ko'nikmalar testlarida esa 0.85 ko'rsatkich qayd etildi. Bu testlarning yuqori darajada ishonchli ekanini tasdiqladi [5].

Metodologik yondashuvning yana bir afzalligi sifatida aralash yondashuv (mixed methods) elementlaridan foydalanilganini qayd etish lozim. Ya'ni, kvantitativ natijalar bilan bir qatorda sifat tahlili ham o'tkazildi: ayrim ishtirokchilar bilan qisqa suhbat o'tkazilib, ularning EI va muloqotdagi subyektiv qiyinchiliklari haqida qo'shimcha ma'lumotlar olindi. Ushbu yondashuv tadqiqot natijalarining chuqurligini oshirdi.

Yuqoridagi metodlar yordamida EI darajasi va kommunikativ ko'nikmalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun zarur bo'lgan barcha sharoitlar yaratildi. Tadqiqot jarayonining tizimliliigi, testlarning ishonchliligi va statistik tahlilning ilmiy asoslanganligi tadqiqot natijalarining haqqoniyligi va obyektivligini ta'minladi.

Natijalar (Results). Ushbu tadqiqotda emotsional intellekt (EI) darajasining kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'siri bo'yicha olingan empirik natijalar EI ning barcha komponentlari bilan kommunikativ kompetensiya o'rtasida sezilarli ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Statistika tahlili natijalariga ko'ra, EI ning integral ko'rsatkichi bilan

umumiy kommunikativ ko'nikmalar orasidagi korrelyatsiya $r = 0.62$ darajada qayd etildi. Bu ko'rsatkich EI oshgani sari shaxsning muloqotdagi muvaffaqiyati ham ortib borishini bildiradi. EI ning eng kuchli ta'siri empatiya, faol tinglash va ziddiyatlarni boshqarish kabi kommunikativ komponentlarda namoyon bo'ldi.

Analitik tahlil natijalariga ko'ra, EI ning "hissiyotlarni aniqlash" komponenti bilan kommunikativ ko'nikmalarning empatiya ko'rsatkichi orasida $r = 0.58$ miqdorida ijobiy bog'liqlik aniqlandi. Demak, o'z va boshqalar hissiyotlarini aniq anglay oladigan shaxslar odatda muloqot jarayonida suhbatdoshning holatini to'g'ri tushunadi, uning reaksiyasini oldindan his qiladi va mos munosabatni tanlaydi. Bu muloqot jarayonining tabiiy va samimiy bo'lishini ta'minlaydi. Shaxsiy tahlilimga ko'ra, bu natija zamonaviy psixologiya qarashlariga to'la mos keladi, chunki his-tuyg'ularni aniqlay olmaslik yoki noto'g'ri talqin qilish muloqotda eng ko'p uchraydigan xatolardan biridir. Bunday vaziyatlarda shaxsning EI past bo'lgani sababli u boshqalar bilan o'zaro til topisha olmaydi va ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga duch keladi.

Tadqiqotda "hissiyotlarni boshqarish" komponenti ham kommunikativ kompetensiyaning bir nechta ko'rsatkichlari bilan yuqori korrelyatsiya ko'rsatdi. Xususan, stressli vaziyatlarda muloqotni boshqarish, ixtiloflar paytida vaziyatni yumshatish va o'z hissiy holatini barqaror saqlay olish kabi ko'nikmalar EI ning ushbu aspekti bilan bevosita bog'liq ekani aniqlandi. Korrelyatsiya ko'rsatkichi $r = 0.55$ bo'lib, bu hissiy barqarorlik kommunikativ samaradorlikning asosiy omillaridan biri ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Shaxsiy tahlilim shuni ko'rsatadiki, ayniqsa talaba yoshlar o'rtasida muloqotdagi keskinlik ko'pincha hissiy o'zini boshqara olmaslikdan kelib chiqadi. Hissiy holatni boshqarish darajasi yuqori bo'lgan shaxslar esa nizoli vaziyatlarni konstruktiv tarzda hal qilishga moyilroqdir. Bu esa ularning jamoaviy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishini ta'minlaydi.

Regressiya tahlili natijalariga ko'ra, EI ning kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'sirini ko'rsatuvchi eng kuchli prediktor "ijtimoiy ko'nikmalar" komponenti bo'lib, u umumiy kommunikativ kompetensiyaning 41 foizini tashkil qildi. Bu degani, suhbatni boshlash, muloqotni davom ettirish, suhbatdoshlarga moslashish, ijtimoiy signallarni to'g'ri qabul qilish kabi ko'nikmalar EI darajasiga bevosita bog'liq. Shaxsiy tahlil davomida shuni kuzatish mumkinki, EI darajasi yuqori bo'lgan ishtirokchilar nafaqat muloqotda faol

bo'lishdi, balki jamoaviy vazifalarda liderlik qobiliyatlarini ham namoyon qilishdi. Ular boshqalar bilan ishlash jarayonida konstruktiv takliflar berish, suhbatdoshning fikrini qadrlash va guruh dinamikasiga moslashishda ancha samaraliroq bo'lishdi.

Gender tahlili shuni ko'rsatdiki, qizlar EI bo'yicha o'rtacha 12 foiz yuqori natija ko'rsatdi. Ularning empatiya va hissiy reaksiya ko'rsatkichlari ayniqsa yuqori bo'ldi. Yigitlarda esa hissiyotlarni boshqarish komponenti nisbatan kuchli ekani aniqlandi. Bu farqlar statistik jihatdan sezilarli bo'lib, kommunikativ ko'nikmalar rivojiga turlicha ta'sir ko'rsatdi. Masalan, qizlar muloqotda yumshoqlik, aktiv tinglash va sodiqlikni kuchliroq namoyon qilgan bo'lsa, yigitlar stressli vaziyatlarda o'zini nazorat qilish va murosaga kelish qobiliyatlarini ko'proq ko'rsatdi. Shaxsiy tahlilga ko'ra, bu gender farqlari erkak va ayollarning ijtimoiy roli, madaniy kutilmalari va tarbiya jarayonidagi farqlar bilan izohlanishi mumkin.

Tadqiqot jarayonida EI past bo'lgan ishtirokchilarning kommunikativ ko'nikmalarda aniq qiyinchiliklarga duch kelishi qayd etildi. Ular ko'proq ijtimoiy vaziyatlarni noto'g'ri talqin qilish, hissiy reaksiyalarni boshqara olmaslik, tez-tez muloqotda tushunmovchiliklar yuzaga kelishi kabi muammolarni namoyon qildi. Bu esa EI ning past darajasi kommunikativ kompetensiyaning to'laqonli shakllanishiga to'sqinlik qilishini ko'rsatadi. O'z navbatida EI o'rta va yuqori darajada bo'lgan ishtirokchilar ko'proq moslashuvchan, hissiy barqaror, empatik va konstruktiv muloqot olib borishga moyil bo'lishdi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, emotsional intellekt kommunikativ ko'nikmalar rivojida muhim va ajralmas psixologik omil hisoblanadi. EI ning barcha komponentlari kommunikativ kompetensiyaning turli jihatlari bilan sezilarli bog'liq bo'lib, ayniqsa empatiya, ijtimoiy moslashuvchanlik va hissiy boshqaruv kommunikativ muvaffaqiyatni belgilovchi asosiy ko'rsatkichlar ekanligi aniqlandi. Bu natijalar avvalgi ilmiy adabiyotlarda bildirgan fikrlarni tasdiqlaydi, xususan, Goulman EI ning insonlararo munosabatlardagi asosiy psixologik kuch ekanini ta'kidlasa [6], Mayer va Salovey EI ni muloqotni chuqurroq anglashga imkon beruvchi aqliy jarayon sifatida izohlaydi [7], Spitzberg esa kommunikativ kompetensiyaning hissiy komponentlarga tayanishini qayd etadi [8].

Shaxsiy tahlilimga ko'ra, EI nafaqat muloqot sifatini oshiradi, balki insonning jamoadagi o'rni, uning o'ziga bo'lgan ishonchi, psixologik barqarorligi va ijtimoiy moslashuvini ham kuchaytiradi. Muloqot — bu nafaqat so'zlar almashinuvi, balki hissiy axborot almashinuvi hamdir. Demak, EI qanchalik kuchli bo'lsa, shaxsning o'zaro munosabatlari shunchalik sog'lom va samarali bo'ladi.

Muhokama (Discussion). Ushbu tadqiqot natijalari emotsional intellekt (EI) darajasi bilan kommunikativ ko'nikmalar o'rtasida kuchli va barqaror ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqladi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, EI komponentlaridan ayniqsa o'zini anglash, empatiya va o'zini boshqarish ko'nikmalari kommunikativ kompetensiyaning shakllanishida yetakchi omillar sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat ilmiy adabiyotlarda ilgari surilgan nazariy qarashlar bilan hamohang bo'lib, EI ni kommunikatsiya samaradorligini oshiruvchi asosiy psixologik resurs sifatida tasdiqlaydi.

Birinchidan, respondentlarning EI darajasi yuqori bo'lgan guruhlarda muloqot jarayonida ijtimoiy moslashuvchanlik, suhbatdoshni tinglash, notiqlik elementlaridan foydalanish, muloqotdagi to'siqlarni bartaraf etish qobiliyatlari ancha yuqori ekanligi kuzatildi. Bu esa Goleman tomonidan bayon etilgan "ijtimoiy ko'nikmalar EI ning asosiy natijasi" degan tamoyilga to'g'ri keladi [9]. Ushbu nazariy fikr shuni anglatadiki, EI muloqot jarayonida sodir bo'ladigan ichki psixologik holatlarni boshqarish orqali shaxsning kommunikativ muvaffaqiyatini oshiradi.

Tadqiqotda aynan empatiya va stressni boshqarish ko'nikmalari yuqori bo'lgan respondentlar muloqotda kamroq ziddiyatga uchragani amaliy misollar bilan tasdiqlandi. Bu esa EI ning kommunikativ jarayonlar uchun ahamiyati real hayotiy vaziyatlarda ham yuqori ekanini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, tadqiqot natijalari Mayer va Salovey tomonidan ilgari surilgan EI modeli bilan bevosita uyg'unlikda ekanligi qayd etildi. Ushbu modelda EI shaxsning hissiy jarayonlarni anglay olishi, bu ma'lumotni muloqotda to'g'ri qo'llay olishi va ijtimoiy vaziyatlarga mos ravishda o'z xatti-harakatlarini boshqarishi orqali aniqlanadi [10]. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, aynan EI ning kognitiv-kommunikativ yo'nalishi — ya'ni hissiy ma'lumotdan funksional foydalanish qobiliyati — kommunikativ kompetensiyaning asosini tashkil qiladi.

Tadqiqot davomida EI past bo'lgan respondentlarning suhbat davomida noaniq javoblar berishi, vaziyatga mos bo'lmagan hissiy reaksiyalar bildirishlari va suhbatdosh bilan empatik aloqani yo'qotishi kuzatildi. Bu esa EI ning pastligi kommunikativ jarayonlarda sezilarli cheklovlar keltirib chiqarishini yana bir bor tasdiqlaydi.

Uchinchidan, yoshlar o'rtasida olib borilgan tahlillar EI ning jamoadagi muloqot sifatiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Xususan, EI darajasi yuqori bo'lgan respondentlar jamoaviy vazifalarda boshqalarning fikrini hurmat qilishi, konstruktiv muloqot olib borishi, vaziyatga nisbatan hissiy barqarorlikni saqlashi bilan ajralib turgan. Bu holat Petrides tomonidan ishlab chiqilgan trait-EI nazariyasida keltirilgan "hissiy o'zgaruvchanlikni boshqarish ijtimoiy muvaffaqiyatning asosi" degan g'oya bilan mos keladi [11].

Tadqiqot jarayonida EI yuqori talabalarning jamoaviy topshiriqlarda yetakchilik qilishga moyilligi, ijtimoiy moslashuvchanligi va o'z fikrini erkin ifodalashi kuzatildi. Shu bilan birga, EI past respondentlarda ijtimoiy noqulaylik, nutqiy ikkilanma, ortiqcha tashvish kabi muammolar ancha ko'p uchradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muloqot ko'nikmalari faqatgina EI komponentlariga bog'liq bo'lib qolmay, balki shaxsning umumiy psixologik holati, motivatsiyasi, axborotni qabul qilish tezligi va ijtimoiy tajribasi bilan ham bevosita bog'liq. Ammo shu omillar ichida aynan EI eng barqaror va eng kuchli bashoratchi sifatida namoyon bo'ldi. Bu esa EI ni rivojlantirish bo'yicha psixologik treninglar va ijtimoiy-emotsional ta'lim dasturlarini takomillashtirish zaruriyatini ko'rsatadi.

Shu bois ushbu tadqiqot EI ning kommunikativ ko'nikmalar shakllanishi uchun psixologik mexanizmlarini chuqurroq o'rganish, yoshlar bilan ishlashda EI asosidagi yondashuvlarni kengaytirish va ta'lim jarayoniga EI ga asoslangan metodikalarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari EI kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi ekanini ilmiy va amaliy darajada tasdiqlab bermoqda.

Xulosa (Conclusion). Ushbu tadqiqot emotsional intellekt (EI) darajasi va kommunikativ ko'nikmalar rivoji o'rtasida kuchli, tizimli va funksional bog'liqlik mavjudligini ilmiy asosda tasdiqladi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, EI nafaqat shaxsning ichki hissiy jarayonlarini boshqarishga yordam beradi, balki uning ijtimoiy

muloqotdagi faolligi, o'z fikrini aniq ifodalashi, suhbatdoshni tinglashi va vaziyatga mos tarzda muloqot olib borishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida aniqlangan empirik ma'lumotlar EI ning kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda asosiy psixologik omillardan biri ekanini yana bir bor isbotlab berdi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, EI ning o'zini anglash, empatiya, o'zini boshqarish va ijtimoiy ko'nikmalar kabi komponentlari muloqot jarayonida turlicha rol o'ynaydi. Ayniqsa, empatiya va hissiy o'zini boshqarish ko'nikmalari kommunikativ jarayonning sifatini sezilarli darajada belgilab beradi. Empatiyasi yuqori bo'lgan shaxslar suhbatdoshning hissiy holatini chuqurroq tushunib, unga mos ravishda muloqot strategiyasini tanlaydi. O'zini boshqarish darajasi yuqori bo'lgan insonlar esa muloqotdagi stresslarni yengil bartaraf etadi, ziddiyatlarni konstruktiv yo'l bilan hal qiladi. Bu esa EI ning kommunikativ kompetensiya tamoyillariga uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, EI darajasi yuqori bo'lgan respondentlar muloqot jarayonida ijtimoiy faollik, nutq ravonligi, o'z fikrini izchil bayon qilish, suhbat davomida o'zini ishonchli tutish kabi ko'nikmalarda ancha ustunlikka ega. Aksincha, EI past bo'lgan ishtirokchilar muloqotda psixologik noqulaylik, o'z fikrini to'liq ifodalashda qiynalish, suhbatdoshning hissiy holatini noto'g'ri baholash kabi muammolarga ko'proq duch kelgan. Bu holat EI ning kommunikativ kompetensiyaning barqaror prediktori ekanini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari EI ni rivojlantirish bo'yicha treninglar, psixologik mashg'ulotlar va ta'limiy dasturlarni takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Xususan, yoshlar bilan ishlash jarayonida EI ga asoslangan metodikalarni qo'llash, o'quv jarayoniga ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni kiritish va o'qituvchilarni EI bo'yicha tayyorlashning dolzarbligini ko'rsatdi. Bu esa kelgusida kommunikativ kompetensiyaning yuqori darajada shakllanishiga zamin yaratadi.

Shu asosda aytish mumkinki, EI shaxsning ijtimoiy hayotida, kasbiy faoliyatida hamda ta'lim jarayonida muvaffaqiyatga erishishining muhim omillaridan biridir. Tadqiqot natijalari EI ning kommunikativ ko'nikmalar rivojiga psixologik, ijtimoiy va kognitiv jihatdan sezilarli ta'sir ko'rsatishini ilmiy asosda tasdiqlab, ushbu sohada keyingi tadqiqotlar uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Goleman D. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books, 1995. — B. 42.
2. Mayer J.D., Salovey P. What is Emotional Intelligence? // Emotional Development and Emotional Intelligence. — New York: Basic Books, 1997. — B. 17.
3. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D. MSCEIT User Manual. — Toronto: MHS Publishers, 2002. — B. 51.
4. Spitzberg B.H., Cupach W.R. Interpersonal Communication Competence. — New York: Routledge, 2011. — B. 73.
5. Field A. Discovering Statistics Using SPSS. — London: SAGE Publications, 2013. — B. 104.
6. Goleman D. Social Intelligence. — New York: Bantam Books, 2006. — B. 89.
7. Mayer J.D., Salovey P. “The Intelligence of Emotional Intelligence” // Intelligence Journal, 1993. — B. 435.
8. Spitzberg B.H. “Issues in the Development of a Theory of Interpersonal Competence” // Communication Research Reports, 1989. — B. 27.
9. Goleman D. *Emotional Intelligence*. — New York: Bantam Books, 1995. — **B. 42–45.**
10. Mayer J.D., Salovey P. *Emotional Intelligence and Its Relationship to Social Functioning*. — New York: Basic Books, 1997. — **B. 17–23.**
11. Petrides K.V. *Trait Emotional Intelligence Theory*. — London: University College London, 2009. — **B. 56–60.**
12. Rasulov Rustambek Odilovich - [The Essence of Political Socialization Processes and their Role in Social Development](#), Spanish Journal of Innovation and Integrity, ISSN: 2792-8268, Volume: 37, Dec-2024. <https://sjii.es/index.php/journal/article/view/106/150>
13. Rasulov, R. . (2024). The importance of education and upbringing in forming political socialization in the worldview of youth. Академические исследования в современной науке, 3(48), 124–132. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/61938>
14. Rasulov Rustambek Odilovich. The importance of youth-oriented structures established in the country in the political socialization of youth Vol. 3 No. 12 (2024): INTERNATIONAL JOURNAL OF EUROPEAN RESEARCH OUTPUT (IJERO). <http://ijero.co.uk/index.php/ijero/article/view/417>

15. Rasulov Rustambek Odilovich. Cultural basics of education and the role of youth in it. *Philosophy And Life International Journal*. ISSN 2181-9505. Doi jurnal 10.26739/2181-9505. <https://www.tadqiqot.uz/index.php/philosophy/article/view/11321>

16. O.Tursunov, R.O. Rasulov. *Zamonaviy dasturlash muhitida arifmetik amallarni avtomatlashtirish: C# WinForms asosida kalkulyator modeli*. — Academic Research in Modern Science, International scientific-online conference, 2023. — **B. 27.**

17. R.O. Rasulov. Ommaviy kommunikatsiyalarning yoshlar ijtimoiy siyosiylashuviga ta'siri bilan bog'liq g'oyaviy tendensiyalar. "Falsafa va hayot" ilmiy jurnali. Tom 3. №3. B. 47-54.

18. R.Rasulov. *Yangi O'zbekistonda yoshlar bilan ishlash tizimida ularning ijtimoiy faolligi va ma'naviy salohiyatini rivojlantirishning o'ziga xos mexanizmlari*. — Научно-теоретический журнал "Ma'mun Science", 2022. — **B. 45.**

19. Rasulov Rustambek Odilovich. *Yoshlar bilan ishlash tizimida ma'naviy-mafkuraviy omillarning yoshlar ongiga ta'siri*. — *International Journal of Scientific Research*, 2023, Tom 2, B. 147–152.

20. Rasulov Rustambek Odilovich. *Yoshlar bilan ishlashda tarbiyaning mafkuraviy asoslari*. — *Falsafa va Huquq jurnali*, 2023, Tom 3, B. 116–121.

21. Rasulov Rustambek Odilovich. *Jamiyat va yoshlar bilan ishlash tizimida ta'lim va tarbiyaning madaniy asoslari (Ijtimoiy-falsafiy tahlili)*. — *O'zbekiston Milliy Universiteti Xabarlari jurnali*, 2023, B. 119–121.

22. Rasulov Rustambek. *Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmlari*. — *Management and Future Technologies Scientific Journal*, June 2025, Volume 2, Issue 2, B. 353–364.